

УДК 338.121

**ВПЛИВ ІНВЕСТИЦІЙНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА ІНВЕСТИЦІЙНИЙ
КЛІМАТ УКРАЇНИ В АГРАРНІЙ СФЕРІ ©**

**І.Д. БЛОКІННА,
аспірант*,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)**

Стаття присвячена інституційному забезпеченню аграрної сфери України. Досліджено стан вітчизняного сільського господарства у динаміці в розрізі двох основних його галузей: рослинництва і тваринництва. Проаналізовано частку надходжень інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство у загальному обсязі освоєних капітальних інвестицій нашої держави за п'ять звітних років, а також індекси капітальних інвестицій у відповідну галузь економіки. Зазначено роль держави у формуванні належного інституційного забезпечення, яке б сприяло подальшому розвитку аграрної сфери. Розглянуто формальні інституції, які були прийняті державою для покращення інституційного забезпечення аграрного сектору. Виявлено проблеми, які склались в економічних відносинах суб'єктів господарювання. Доведено значення інвестиційного забезпечення для формування позитивного інвестиційного клімату держави.

Ключові слова: інституційне забезпечення, аграрний сектор, інвестиційний клімат, інвестиції, інституції, сільське підприємництво.

Рис. 4. Літ.7.

Постановка проблеми. В умовах трансформації економіки країни особливої уваги потребує аграрний сектор економіки, оскільки найбільша частка доходів нашої держави припадає саме на дану сферу діяльності. Важливим фактором для подальшого розвитку сільського господарства, розширення масштабів виробництва є інвестиції, тобто вкладення у формі фінансових, матеріально-технічних, інтелектуальних та інших ресурсів. Для стабільного надходження інвестиційних потоків досить вагомим є наявне та дієве інституційне забезпечення, що є гарантом ефективного регулювання економічних відносин у будь-якій сфері. Тобто, для інвесторів, які приймають рішення про вкладення особистих, позичених, залучених майнових чи інтелектуальних цінностей в об'єкти інвестування, головну роль, в першу чергу, відіграє інвестиційний клімат. Звідси в умовах активної інституційної трансформації впливає необхідність дослідження інституційного забезпечення аграрної сфери, що є фактором впливу на інвестиційну привабливість даного сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різномасштабним проблемам, які склалися в аграрному секторі економіки, присвятили ряд своїх праць такі вчені, як Г. Калетнік [7], О. Шпикуляк [6], Ю. Кирилов [3] та інші. Проблемами інституційного забезпечення даної сфери вітчизняної економіки займалися такі

© **І.Д. БЛОКІННА, 2017**

* Науковий керівник: доктор економічних наук Шпикуляк О. Г.

сучасні науковці, як Я. Дем'ян [1], В. Онегіна [4], Т. Усюк [5] та ін. Проте дана тема не є ще повністю розкритою, існує безліч питань, які потребують додаткового вивчення.

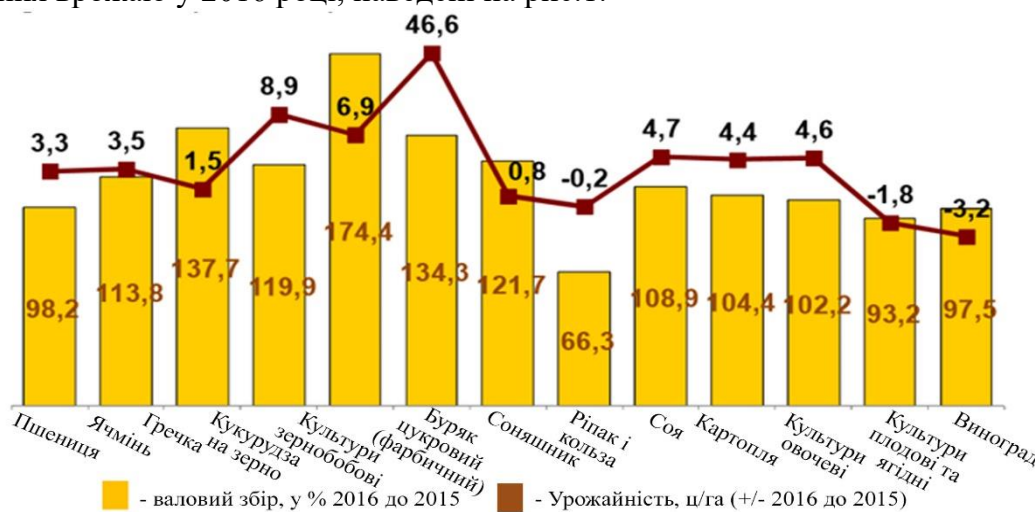
Формулювання цілей статті. Метою написання даної роботи є дослідження стану сільського господарства України, рівень освоєння інституцій в аграрній сфері, а також впливу інституційного забезпечення на інвестиційну привабливість аграрного сектору держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрний сектор економіки є економічним локомотивом нашої країни, оскільки у 2016 році загальна частка агропромислового сектору у загальному ВВП країни склала 14%, таким чином забезпечивши найбільшу частку валютних надходжень до бюджету.

Аграрний сектор в Україні є все більш привабливим для потенційних інвесторів. У світі спостерігається тенденція до зростання чисельності народонаселення, що збільшує потребу в продукції сільського господарства та у готових продуктах харчування. Україна має сприятливі природно-кліматичні умови, вигідне географічне положення, тому здатна нарощувати обсяги виробництва сільгосппродукції [1]. Проте наявний потенціал не може саморегулюватись і давати позитивні результати, він потребує правильного та грамотного управління, адже забезпеченість достатньою кількістю ресурсів не є ознакою ефективного функціонування даної сфери економіки, тим більше, що країна знаходиться на перехідному етапі свого розвитку.

Органи влади від початку заснування держави намагались дати поштовх для розвитку сільського господарства та створити належне інституційне середовище. Для цього було прийнято не один нормативно-правовий документ та зроблено спроби створити належне інституційне забезпечення даної сфери. Давайте розглянемо, які ж результати це принесло.

Сільське господарство України, як ми знаємо, включає дві галузі: рослинництво (дехто його ще називає землеробством) і тваринництво. Проте, все ж таки, більша частка припадає на рослинництво. Дані, які характеризують показники збирання врожаю у 2016 році, наведені на рис.1.

Рис.1 Валовий збір та урожайність сільськогосподарських культур у 2016 році (попередні дані)

Джерело: Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>

Проаналізувавши дані, які зображені на рис.1, можна зробити висновки, що переважна більшість культур сільськогосподарського призначення продемонстрували збільшення валових зборів порівняно із 2015 роком, особливо це стосується зернобобових (валовий збір збільшився на 74,4 %). Проте є й такі, що показали протилежну ситуацію: пшениця, ріпак і кольза, культури овочеві та виноград. Показники збору ріпаку і кользи зменшились майже вдвічі, це пов'язано із глобальною несприятливою ситуацією інституційного характеру, а саме, зниженням цін на нафту. Саме тому звичайні види палива стали доступнішими, а альтернативні (оскільки ріпак є сировиною для виготовлення біодизелю) – частково втратили свою популярність. Щодо пшениці, то урожайність цієї культури збільшилась на 3,3 ц/га, але це не допомогло збільшити валові збори. Зменшення плодоовочевих, ягідних культур та винограду спричинене саме зниженням урожайності.

Ситуація у тваринництві яскраво продемонстрована на рис.2. Як ми бачимо, поголів'я усіх видів тварин істотно зменшилось, лише кількість овець та кіз не змінилася, але і не збільшилась. Однією із головних причин, що спричинила таку негативну тенденцію, є зниження споживання м'яса і зростання використання субпродуктів. Гендиректор Центру підвищення ефективності в тваринництві Микола Бабенко пояснює: “У 2014-2016 роках у зв'язку зі зниженням рівня купівельної спроможності населення раціон середнього українця погіршився. На перше місце в споживанні вийшли дешевші продукти, ніж натуральне м'ясо і продукти його переробки. Це, до речі, підтверджує і різке падіння імпорту свинини” [2].

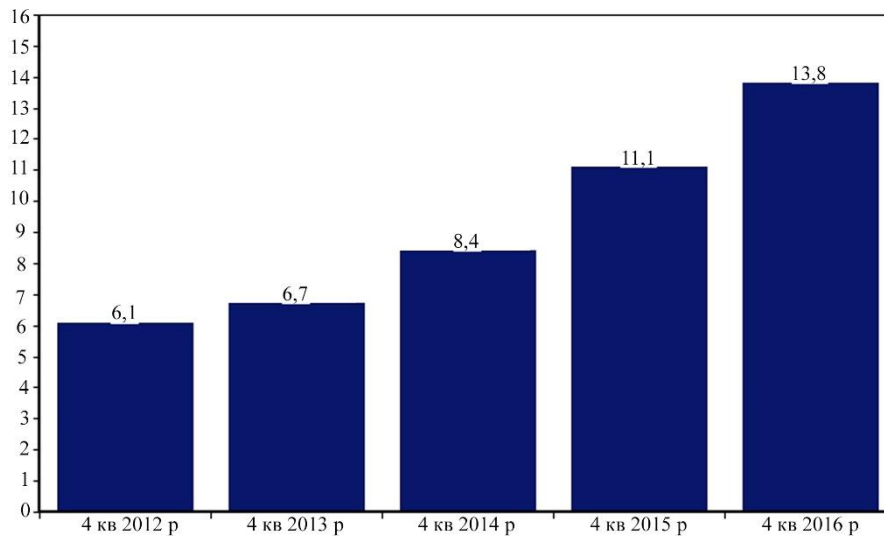
Рис.2 Поголів'я худоби та птиці станом на 1 лютого 2016-2017 років, млн гол.

Джерело: Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>

Для такої слабкої галузі перешкодою інституційного характеру також є зміни в Податковому кодексі України, оскільки з 1 січня 2017 року її представники будуть оподатковуватись на загальних підставах і сплачувати повну суму ПДВ.

Таким чином, вище наведені економічні та натуральні показники є підтвердженням того, що держава намагається створити належні умови господарювання в аграрній сфері, проте це не дає бажаних результатів, тим більше, ситуація у 2016 році дещо погіршилася. Цьому сприяли ряд факторів і, в першу чергу, інституційного характеру. Крім цього, дані умови не є сприятливими для покращення інвестиційного клімату в країні.

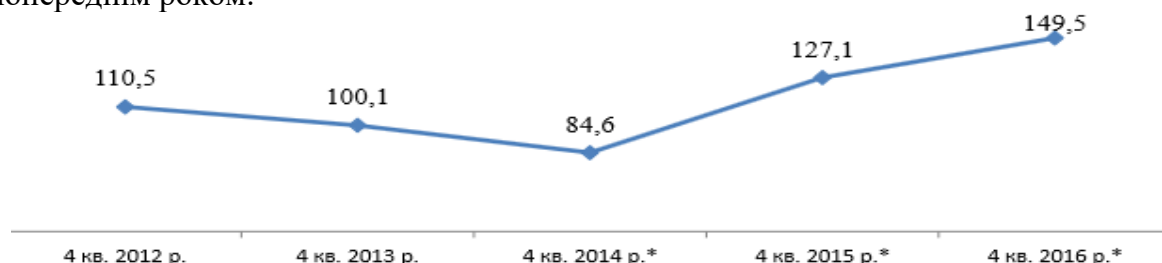
Тим не менш, інвестиції у сільське господарство надходять, адже потенціал для розвитку аграрного сектору достатньо високий, в першу чергу, наявність значних обсягів земельних ресурсів. Тому інвестори не втрачають надії на покращення ситуації та отримання майбутніх прибутків від своєї діяльності. Цьому є підтвердження, наочно продемонстроване на рис.3. За період 2012-2016 рр. частка інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство у загальному обсязі освоєних капітальних інвестицій демонструє тенденцію до постійного збільшення. Так у 2012 році дана частка складала 6,1% від загальної кількості інвестицій, а у 2016 – вже 13,8%, тобто відбулось збільшення на 7,7%. Такі темпи вкладень у аграрний сектор є економічно вигідними для нашої держави.

Рис.3 Частка інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство у загальному обсязі освоєних капітальних інвестицій, %

Джерело: за даними Державної служби статистики України

На рис.4 зображено зміну індексів капітальних інвестицій у динаміці, які були вкладені в аграрний сектор економіки нашої держави. Починаючи з 2012 і до 2014 р. з кожним роком відбувалось зменшення даного індексу, однак, з 2015 року ситуація почала покращуватись. І у 2016 році обсяги інвестицій зросли на 49,5% порівняно з попереднім роком.

Рис.4 Індекси капітальних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство (до відповідного кварталу попереднього року, %)

* - без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та частини зони проведення АТО

Джерело: Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>

Таким чином, можна помітити, що позитивні зміни у освоєнні капітальних інвестицій в аграрній сфері присутні. З кожним роком інвестування в дану сферу економіки збільшується. Проте цього недостатньо, і вітчизняна агросфера не вийшла на той рівень, який дозволяє її потенціал. Тобто, український аграрний сектор міг би спокійно конкурувати із відповідними секторами високорозвинених країн.

Зміни, які відбуваються в економіці під впливом глибоких трансформацій, призвели до емерджентності, яка пов'язана з державною підтримкою відтворення агросфери. Сучасний вплив держави на сільське господарство України, з одного боку, є доволі значним, а з іншого – недостатньо ефективним. Аграрна економічна політика впродовж трансформаційного періоду характеризувалася здебільшого переважанням тактичних, а не стратегічних цілей, а регуляторна діяльність держави не мала системного й послідовного характеру [3].

Аграрна політика, її інституційне забезпечення мають відповідати внутрішньосутнісному наповненню системи – об'єкта суспільного регулювання – та формувати умови для збалансованих взаємовідносин і усередині галузі, і галузі з її оточенням через створення сприятливих умов для комплексного розвитку сільських територій, людського капіталу, стимулів для збереження екосистем.

Світовий досвід формування інституційного забезпечення аграрної політики свідчить про його комплексність та урахування умов сталого розвитку агросфери [4].

Рівень ділової активності сільського населення залежить від формальних і неформальних інституцій, які є основною складовою становлення різноманітних форм господарювання, ефективних інтеграційних зв'язків, державної підтримки, досвіду, традицій та практики господарювання. Сільське підприємництво як форма господарської діяльності супроводжується режимом інституційного сприяння. Ефективне інституційне забезпечення розвитку суб'єктів сільського підприємництва сприяє вирішенню основних проблем, які пов'язані з обмеженістю інфраструктурного, фінансового та інвестиційного забезпечення, суперечністю основних положень законодавчих інституцій та ін. Саме тому інституційне середовище, з одного боку, є стимулюючим, а з іншого – стримуючим чинником розвитку сільського підприємництва [5]. Таким чином, інституційне забезпечення може сприяти розвитку сільського підприємництва. А ефективне його функціонування приваблює інвесторів і тим самим збільшує інвестиційні потоки в аграрний сектор економіки.

Труднощі, які супроводжують сьогодні вітчизняну агроекономічну систему, пов'язані з трансформацією господарського укладу в аграрній сфері економіки. Усе ще не відновлено порушений спосіб виробництва, а сільськогосподарський бізнес має тимчасовий характер зайнятості підприємця з низькою мотивацією праці. Означена ситуація – наслідок незавершеності аграрної й земельної реформи, а також неефективності регуляторної політики та невідповідності інституціональних умов її здійснення національним особливостям агрогосподарювання [6].

Для інвестиційного забезпечення аграрного сектору економіки необхідна виважена державна підтримка. Держава має виконувати функції гаранта стабільності інвестиційного клімату за рахунок проведення регламентованої та передбачуваної податкової, амортизаційної, митної, цінової та кредитної політики. Подальше входження до світового економічного простору, посилення процесів глобалізації, лібералізації торгівлі вимагають адаптації до нових та постійно змінних умов, а відповідно й подальшого удосконалення аграрної політики [1]. Саме держава, через своє

раціональне регулювання, шляхом створення нових і трансформації вже існуючих інституцій, може вплинути на подальший розвиток аграрного сектору економіки.

Сьогодні для України гостро стоїть завдання розроблення механізмів державної аграрної політики щодо підвищення ефективності використання наявного потенціалу аграрного сектору економіки. З цією метою особлива увага має бути сконцентрована на створенні передумов для його інституційного забезпечення, яке, передусім, передбачає розвиток сільських територій, формування механізмів взаємодії держави та аграрного бізнесу, розвиток системи сільськогосподарського дорадництва у вигляді інформаційної та консультативної допомоги сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню, розвиток дрібнотоварного сільгоспвиробництва, сільськогосподарської кооперації для забезпечення інтеграції особистих господарств населення у ринкові механізми функціонування аграрного сектору економіки [7].

Наша держава протягом останніх кількох років почала робити певні кроки до створення інституційного забезпечення, яке б сприяло розвитку аграрного сектору. Було прийнято такі закони України: “Про інвестиційну діяльність”, “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні”, “Про режим іноземного інвестування”, “Про підприємництво”, “Про основні засади державної аграрної політики України на період до 2015 року”, “Про державну підтримку сільського господарства України”, підписання Угоди про асоціацію між Україною та країнами ЄС, а також створення в рамках цієї Угоди Зони вільної торгівлі з Європейським Союзом, схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року. Підтвердження цьому можна побачити на рис.3 та рис.4. Це позитивно вплинуло на інвестиційний клімат, а звідси, і збільшення кількості інвестицій в дану сферу економіки. Проте існує все ще велика кількість ризиків політичного, правового, економічного характеру, які присутні в сільському господарстві та перешкоджають формуванню сприятливого інвестиційного клімату.

Тому для поліпшення інвестиційної привабливості в аграрному секторі економіки необхідно провести ряд заходів інституційного характеру, а саме:

- 1) забезпечення прогнозованості, гарантованості і широкого доступу державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників за бюджетними програмами;
- 2) формування інтегрованих агропромислових підприємств і кооперативних об'єднань у сільській місцевості з метою зміни відносин, що виникають у процесі купівлі-продажу на вільному ринку, на відносини, сформовані при розподілі між ними доходу від реалізації продукції кінцевого споживання;
- 3) продовження на довгостроковий період пільгового оподаткування аграрних підприємств, впровадження ефективного механізму амортизації осно- вних фондів;
- 4) підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, забезпечення зростання фінансових накопичень та їх трансформацію в інвестиції;
- 5) посилення ролі держави у банківській системі створенням державного спеціалізованого банку (земельного, іпотечного, інвестиційного тощо), через який держава мала б регулювальний вплив на кредитний ринок і кредитні відносини в галузі агропромислового виробництва; виконувала іпотечні операції та вела операції із землею. Такий банк міг би брати активну участь у створенні мережі кооперативних банків, максимально наближених до аграрних виробників;
- 6) відновлення раціональних міжнародних господарських та науково-виробничих зв'язків, створенням спільних підприємств за участю іноземних інвесторів;
- 7) сприяння розвитку ефективної взаємодії науки і техніки;

8) надання допомоги і створення умов вітчизняним товаровиробникам, які експортують свою продукцію і вкладають інвестиції в аграрне виробництво, орієнтоване на випуск конкурентоспроможних товарів;

9) спрямування зусиль на підвищення рівня платоспроможності населення як основного первинного суб'єкта формування джерела внутрішніх інвестиційних ресурсів за рахунок істотного поліпшення мотивації аграрних працівників, підвищення їх продуктивності праці тощо [7].

Реальне застосування цих заходів на практиці надасть змогу створити саме мотивуюче інституційне забезпечення, котре сприятиме розвитку сільського господарства, стабілізує ситуацію, надасть впевненості суб'єктам господарювання в завтрашньому дні та відновить довіру до держави з боку аграріїв.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене можна зробити висновок що, стан інституційного забезпечення істотно впливає на розвиток аграрного сектору, а саме, через ефективне запровадження відповідних формальних та неформальних інституцій, а також інститутів. Інвестиційний клімат прямо пропорційний інституційному забезпеченню. Таким чином, покращення ситуації в аграрному секторі за рахунок зниження ризиків політичного, правового та економічного характеру сприяє збільшенню інвестиційних потоків. І, відповідно, збільшення інвестицій забезпечує стабільний розвиток даної сфери. Тобто можна стверджувати, що поліпшення стану інституційного забезпечення в майбутній перспективі може мати подвійний ефект.

Держава останнім часом почала активніше брати участь у регулюванні сільськогосподарських відносин і тим самим налагоджувати інституційне забезпечення аграрного сектору. Це спрямувало більшу кількість інвестицій в дану сферу економіки, проте цього ще недостатньо і потрібно продовжувати вдосконалювати інституційне забезпечення стимулюючого характеру.

Список використаних джерел

1. Дем'ян Я.Ю. Оцінка інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки/ Я.Ю. Дем'ян// Науковий вісник Херсонського державного університету. – Серія Економічні науки. – 2015. – №12(1). – С.123-125.
2. Україна наблизилась до втрати галузі тваринництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agravery.com/>.
3. Кирилов Ю.Є. Концептуальні засади конкурентоспроможного розвитку аграрного сектору економіки України в умовах глобалізації / Ю.Є. Кирилов – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 420 с.
4. Онегіна В.М. Сталий розвиток аграрного сектора і його інституційне забезпечення / В.М. Онегіна, Н.В. Шibaєва // Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції імені. – 2015. – С. 36-37
5. Усюк Т.В. Інституційні засади розвитку сільського підприємництва: дис. на здобуття наукового ступеню к. е. н.: 08.00.04 / Усюк Тетяна Вікторівна. – Житомир, 2014. – 192 с.
6. Шпикуляк О.Г. Інституційні засади та соціально-економічні детермінанти стимулювання сталого розвитку сільських територій: теоретичний аспект /О.Г. Шпикуляк, Г.Ф. Мазур/Науковий вісник Чернівецького університету : Збірник наук. праць. Вип. 730-731. Економіка. – Чернівці : ЧНУ, 2015. – 200 с. – С. 21- 25.
7. Калетнік Г. М. Стратегіко-інституційні засади ефективності використання потенціалу аграрного сектора економіки / Г. М. Калетнік // Всеукраїнський науково-виробничий журнал: “Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики”. – Вінниця, 2015. – Вип. 1. – С. 3-15.

Список джерел у транслітерації / References

1. Demian Ya.Iu. Otsinka investytsiinoi pryvablyvosti ahrarynoho sektoru ekonomiky/ Ya.Iu. Demian// Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. – Seriya Ekonomichni nauky. – 2015. – №12(1). – S.123-125
2. Ukraina nablyzylas do vtraty haluzi tvarynnystva [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://agravery.com/>.
3. Kyrylov Yu.Ie. Kontseptualni zasady konkurentospromozhnoho rozvytku ahrarynoho sektoru ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalizatsii / Yu.Ie. Kyrylov – Kherson : OLDI-PLIuS, 2015. – 420 s.
4. Onehina V.M. Stalyi rozvytok ahrarynoho sektora i yoho instytutsiine zabezpechennia / V.M. Onehina, N.V. Shybaieva // Ekonomichni problemy staloho rozvytku: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii imeni. – 2015. – S. 36-37.
5. Usiuk T.V. Instytutsiini zasady rozvytku silskoho pidpriemnystva: dys. na zdobuttia naukovoho stupeniu k. e. n.: 08.00.04 / Usiuk Tetiana Viktorivna. – Zhytomyr, 2014. – 192 s.
6. Shpykuliak O.H. Instytutsiini zasady ta sotsialno-ekonomichni determinanty stymuliuvannia staloho rozvytku silskykh terytorii: teoretychnyi aspekt /O.H. Shpykuliak, H.F. Mazur/Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu : Zbirnyk nauk. prats. Vyp. 730-731. Ekonomika. – Chernivtsi : ChNU, 2015. – 200 s. – S. 21- 25.
7. Kaletnik H. M. Stratehiko-instytutsiini zasady efektyvnosti vykorystannia potentsialu ahrarynoho sektora ekonomiky / H. M. Kaletnik // Vseukrainskyi naukovo-vyrobnychy zhurnal: “Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky”. – Vinnytsia, 2015. – Vyp. 1. – S. 3-15.

ANNOTATION

INVESTMENT SUPPORT IMPACT ON THE INVESTMENT CLIMATE OF UKRAINIAN AGRICULTURAL SECTOR

BILOKINNA Ilona,
Postgraduate Student,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)

The article focuses on the institutional maintenance of the agrarian sector of Ukraine. The state of domestic agriculture in the dynamics, namely the two main sectors of crop and livestock production is investigated. The share of income of investment in agriculture, forestry and fisheries in the total amount of mastered capital investment in our state over the five reporting years is analyzed, as well as indices of capital investments in this sector of the economy. The role of government in shaping the institutional support that would contribute to further development of the agricultural sector is indicated. Formal institutions, which were adopted by the government to improve the institutional support to the agricultural sector are considered. Problems in economic relations of economic entities are identified. Importance of investment provision for creating a positive investment climate of the state is underlined.

Key words: institutional support, agricultural sector, investment climate, investment institutions, rural entrepreneurship.

Fig. 4. Lit.7.

АННОТАЦИЯ
ВЛИЯНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ НА
ИНВЕСТИЦИОННЫЙ КЛИМАТ УКРАИНЫ В АГРАРНОЙ СФЕРЕ

БИЛОКОННА Илона Дмитриевна,
аспирант,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)

Статья посвящена институциональному обеспечению аграрной сферы Украины. Исследовано состояние отечественного сельского хозяйства в динамике в разрезе двух основных отраслей: растениеводства и животноводства. Проанализированы доля поступлений инвестиций в сельское, лесное и рыбное хозяйство в общем объеме освоенных капитальных инвестиций нашего государства за пять отчетных лет, а также индексы капитальных инвестиций в соответствующую отрасль экономики. Указана роль государства в формировании надлежащего институционального обеспечения, которое бы способствовало дальнейшему развитию аграрной сферы. Рассмотрены формальные институты, которые были приняты государством для улучшения институционального обеспечения аграрного сектора. Выявлены проблемы, которые сложились в экономических отношениях субъектов хозяйствования. Доказано значение инвестиционного обеспечения для формирования позитивного инвестиционного климата государства.

Ключевые слова: институциональное обеспечение, аграрный сектор, инвестиционный климат, инвестиции, институты, сельское предпринимательство.

Рис.4. Лит.7.

Інформація про автора

БИЛОКІННА Ілона Дмитрівна – аспірант, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна,3, e-mail: ilonen9tko@ya.ru).

BILOKINNA Iona – Postgraduate Student, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: ilonen9tko@ya.ru).

БИЛОКОННА Илона Дмитриева – аспирант, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: ilonen9tko@ya.ru).

